

**ПАМ'ЯТІ ПЕДАГОГА – ФІЗІОЛОГА СВІТЛАНИ МИКОЛАЇВНИ БЕЛАН
(ДО 90-РІЧЧЯ ЗІ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)****Виноградова-Аник Олена Олександрівна,**кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізіології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0001-9281-6821**Лук'яненко Ірина Анатоліївна,**кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізіології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-4011-673X

Статтю присвячено науковій, педагогічній та методологічній діяльності доцента кафедри фізіології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця С.М. Белан, яка була однією з ключових фігур у реформуванні української медичної освіти. Її внесок полягав в інтеграції медичної освіти України в європейський освітній простір та запровадженні ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок», які стали гарантією якості, міжнародної сумісності та конкурентної спроможності вітчизняної медичної освіти. Майже п'ятдесят років трудової діяльності С.М. Белан пов'язано з НМУ і кафедрою фізіології. Колектив кафедри фізіології Національного медичного університету вшановує пам'ять Світлани Миколаївни Белан в 90-ту річницю зі дня її народження і завдячує їй за підготовку цілої плеяди висококваліфікованих викладачів – фізіологів, науковців і студентів, у подальшому практичних лікарів різних спеціальностей.

Ключові слова: педагогічна діяльність, фізіологія кровообігу, регуляція органів системи травлення, Європейські стандарти медичної освіти та їх запровадження в Україні.

Vynohradova-Anyk Olena, Lukyanenko Iryna. In memory of the educator and physiologist Svitlana Bielan

This article is devoted to the scientific, pedagogical, and methodological work of Associate Professor Svitlana Mykolaivna Bielan of the Department of Physiology at Bogomolets National Medical University, who was one of the key figures in the reform of Ukrainian medical education. Her contributions included integrating Ukrainian medical education into the European educational space and introducing the licensed integrated KROK examinations, which became a guarantee of quality, international compatibility, and competitiveness of national medical training. Nearly fifty years of Bielan's professional career were associated with Bogomolets National Medical University and its Department of Physiology. The Department of Physiology honors the memory of Svitlana Mykolaivna Bielan on the 90th anniversary of her birth and expresses gratitude for her role in training a generation of highly qualified physiology lecturers, researchers, students, and future physicians across various specialties.

Key words: pedagogical activity, cardiovascular physiology, regulation of digestive organs, European standards in medical education; implementation in Ukraine.

Вступ. Світлана Миколаївна Белан (1936–2010) була однією з ключових фігур у реформуванні української медичної освіти. Вона народилася в м. Крюків Полтавської області (нині м. Кременчук). У 1960 р. з відзнакою закінчила лікувальний факультет Київського медичного інституту. Із 1960 по 1961 р. працювала анестезіологом у хірургічному відділенні міської лікарні м. Чернівці. У вересні 1961 р. поступила в аспірантуру кафедри нормальної фізіології Київського медичного інституту, яку закінчила в 1964 р., і почала працювати виконуючою обов'язки асистента, пізніше – асистента цієї ж кафедри. Навчаючись в

аспірантурі, засвоїла методики дослідження температури, тканинного кровотоку і напруги кисню в міокарді, постійно брала участь у проведенні операцій, готувала тварин до проведення лекційних демонстрацій. На великій кількості експериментального матеріалу в 1968 р. С.М. Белан захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук на тему: «Вплив відцентрових нервів серця на температуру міокарда». Ще будучи аспірантом, проводила практичні заняття зі студентами, серйозно готувалася до занять, глибоко і детально пояснювала матеріал студентам, прочитала низку факультативних

лекцій для студентів-гуртківців. Після захисту дисертації продовжувала працювати на посаді асистента, а з 1979 р. – доцента кафедри нормальної фізіології. Із характеристики С.М. Белан до конкурсу на обрання на посаду доцента зазначається: «Має великий досвід викладацької діяльності, багато уваги приділяє методичній роботі та вивченню питань педагогіки вищої школи. Нею запроваджені методи оптимізації викладання фізіології. Вона відповідає за методичну роботу на кафедрі» [1]. С.М. Белан виступала з доповідями на республіканських навчально-методичних конференціях, брала участь у роботі Всесоюзного з'їзду фізіологів, який проходив у 1979 р. на базі Науково-дослідного Інституту фізіології Київського університету імені Т.Г. Шевченка. Проводила велику роботу з організації учбового процесу в Київському медичному інституті, виконуючи обов'язки начальника учбової частини. У 1981 р. їй присвоєно вчене звання доцента кафедри нормальної фізіології. Д.Г. Наливайко: «С.М. Белан успішно керує роботою учбової частини інституту. Нею запроваджені нові учбові плани по різних дисциплінах, які забезпечують координацію роботи кафедр університету. Вона прекрасний лектор і висококваліфікований викладач. Читає лекції слухачам факультету підвищення кваліфікації» [1]. Усе це стало підставою для призначення її на посаду начальника головного управління учбових закладів, кадрів і науки Міністерства охорони здоров'я УРСР у 1990 р. На цей момент їй було 54 роки. Однак вона не залишає роботу на кафедрі фізіології, працює доцентом на 0,25 ставки і продовжує читати лекції студентам стоматологічного факультету.

Світлана Миколаївна Белан відіграла ключову роль у модернізації української медичної освіти. Саме під її керівництвом у Міністерстві охорони здоров'я було започатковано впровадження Болонського процесу та створено систему ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок», зокрема «Крок – 1», що стали стандартом оцінки якості підготовки лікарів. Вона координувала адаптацію української медичної освіти до Європейських стандартів після підписання Болонської декларації у 1999 р. Сприяла переходу на двоциклове навчання «бакалавр – магістр», що відповідало європейському стандарту. Підтримувала створення умов для академічної мобільності студентів та викладачів, опікувалася гармонізацією учбових програм, акцентувала увагу медичної спільноти на впровадженні єдиних критеріїв оцінювання знань, що відповідали міжнародним стандартам. У 1990-х роках під керівництвом С.М. Белан було розроблено

систему ліцензійних кваліфікаційних іспитів для студентів медичних університетів. «Крок – 1» став першим етапом перевірки базових знань із фундаментальних дисциплін (анатомія, фізіологія, біохімія, фармакологія). Метою іспиту, який проходить у вигляді тестування, було і залишається забезпечити об'єктивний контроль якості підготовки майбутніх лікарів, незалежний від конкретного університету. Іспит став інструментом уніфікації медичної освіти незалежної України, що відповідало вимогам Болонського процесу. Система «Крок» була розроблена за аналогією з USMLE (США) та іншими європейськими ліцензійними іспитами, що підвищило конкурентоспроможність українських випускників. Окрім того, С.М. Белан відіграла важливу роль у впровадженні Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) у медичних закладах України, зосереджуючись на адаптації європейських стандартів оцінювання до специфіки медичної освіти. Вона працювала над тим, щоб система кредитів урахувала специфіку медичних дисциплін, де значну частину становлять практичні заняття, клінічні стажування та самостійна робота студентів. Вона розробила методичні рекомендації для викладачів щодо оцінювання різних видів навчальної діяльності (лекції, семінари, практикуми, стажування, наукові роботи). Наголошувала на важливості використання ECTS як інструменту підвищення якості навчання, оскільки система дає змогу прозоро оцінювати навчальне навантаження та результати студентів. У цей період С.М. Белан були опубліковані «Методичні рекомендації для підготовки студентів до ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок – 1» (1996); «Методичні матеріали для викладачів щодо організації тестового контролю знань» (1998); «Упровадження Болонського процесу в систему медичної освіти України» (1999); «Ліцензійні інтегровані іспити як інструмент контролю якості підготовки лікарів» (2002); «Порівняння системи «Крок» із міжнародними ліцензійними іспитами (USMLE)» (2003). У цей час вона виступала з доповідями на конференціях Міністерства охорони здоров'я України «Європейські стандарти медичної освіти та їх впровадження в Україні» (2000); «Тестові технології у підготовці лікарів: досвід і перспективи» (2004) [1].

Колектив кафедри фізіології Національного медичного університету вшановує пам'ять Світлани Миколаївни Белан у 90-ту річницю зі дня її народження і завдячує їй за підготовку цілої плеяди висококваліфікованих викладачів – фізіологів, науковців і студентів, у подальшому практичних лікарів різних спеціальностей.

Список літератури:

1. Архівні матеріали НМУ імені О.О. Богомольця № 4 за 2010 р.
2. Путілін М.І., Белан С.М. Особливості терморегуляції у внутрішніх органах і м'язах. *Матеріали Всесоюзної конференції по теплоутворенню і терморегуляції*. Львів, 1967. С. 118–121.
3. Белан С.М. Зміни температури міокарда при подразненні симпатичних нервів серця і при введенні адреналіну. *Фізіологічний журнал АН УРСР*. 1967. Вип. 13. № 1. С. 118–121.
4. Вплив проксимальної селективної ваготомії на енергетичні процеси в слизовій оболонці шлунку / Д.Г. Наливайко та ін. *Фундаментальні проблеми гастроентерології*: тези доповідей XII Всесоюзної конференції, м. Львів, вересень, 1977. С. 72–73.
5. Белан С.М., Наливайко Д.Г., Танцюра К.М. Вплив тривалого подразнення нижнього ганглію блукаючого нерва на секреторну функцію шлунку. *Тези доповідей X з'їзду Українського фізіологічного товариства*, м. Одеса, 1977 р. Київ, 1977, С. 19–20.
6. Белан С.М. Методичні рекомендації для підготовки студентів до ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок – 1». Київ: МОЗ України, 1996. 120 с.
7. Белан С.М. Методичні матеріали для викладачів щодо організації тестового контролю знань. Київ: МОЗ України, 1998. 85 с.
8. Белан С.М. Впровадження Болонського процесу в систему медичної освіти України. *Медична освіта*. 1999. № 2. С. 45–52.
9. Белан С.М. Ліцензійні інтегровані іспити як інструмент контролю якості підготовки лікарів. *Медична освіта*. 2002. № 3. С. 12–18.
10. Белан С.М. Порівняння системи «Крок» із міжнародними ліцензійними іспитами (USMLE). *Медична освіта*. 2003. № 4. С. 33–40.
11. Белан С.М. Європейські стандарти медичної освіти та їх упровадження в Україні. *Матеріали науково-методичної конференції МОЗ України*. Київ, 2000. С. 21–28.
12. Белан С.М. Тестові технології у підготовці лікарів: досвід і перспективи. *Матеріали конференції з медичної освіти*. Київ, 2004. С. 56–63.

References:

1. Archival materials of Bohomolets National Medical University, No. 4, 2010.
2. Putilin, M.I., Bielan, S.M. (1967). Features of thermoregulation in internal organs and muscles. Proceedings of the All-Union Conference on Heat Production and Thermoregulation, Lviv, pp. 118–121.
3. Bielan, S.M. (1967). Changes in myocardial temperature during stimulation of the cardiac sympathetic nerves and after administration of adrenaline. *Physiological Journal of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR*, issue 13, No. 1, pp. 118–121.
4. Nalyvaiko, D.H., Bielan, S.M. et al. (1977). Effect of proximal selective vagotomy on energy processes in the gastric mucosa. Fundamental Problems of Gastroenterology. Abstracts of the XII All-Union Conference, Lviv, September pp. 72–73.
5. Bielan, S.M., Nalyvaiko, D.H., Tantsiura, K.M. Effect of prolonged stimulation of the inferior ganglion of the vagus nerve on the secretory function of the stomach. Abstracts of the X Congress of the Ukrainian Physiological Society (Odessa, 1977). Kyiv, 1977, pp. 19–20.
6. Bielan, S.M. (1996). Methodological recommendations for student preparation for the licensed integrated examination “Krok-1”. Kyiv: Ministry of Health of Ukraine, 120 p.
7. Bielan, S.M. (1998). Methodological materials for instructors on organizing test-based knowledge assessment. Kyiv: Ministry of Health of Ukraine, 85 p.
8. Bielan, S.M. (1999). Implementation of the Bologna Process in the Ukrainian medical education system. *Medical Education*, No. 2, pp. 45–52.
9. Bielan, S.M. (2002). Licensed integrated examinations as an instrument for quality control of physician training. *Medical Education*, No. 3, pp. 12–18.
10. Bielan, S.M. (2003). Comparison of the KROK system with international licensing examinations (USMLE). *Medical Education*, No. 4, pp. 33–40.
11. Bielan, S.M. (2000). European standards of medical education and their implementation in Ukraine. Proceedings of the Scientific-Methodological Conference, Ministry of Health of Ukraine, Kyiv, pp. 21–28.
12. Bielan S.M. Test technologies in physician training: experience and prospects. Proceedings of the Conference on Medical Education, Kyiv, 2004, pp. 56–63.

Дата першого надходження статті до видання: 07.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.09.2026